

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

MAKEDONSKO GOSPODARSTVO
OD DRUGE SVETOVNE VOJNE DO DANES

LJUBLJANA, julij 2012

BLAGOJ ATANASOV

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani(-a) _____, študent(-ka) Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtor(-ica) zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije z naslovom _____, pripravljene(-ga) v sodelovanju s svetovalcem/svetovalko _____ in sosvetovalcem/sosvetovalko _____.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
- poskrbel(-a), da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v zaključni strokovni nalogi/diplomskem delu/specialističnem delu/magistrskem delu/doktorski disertaciji, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
- pridobil(-a) vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisal(-a);
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predložene zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____ Podpis avtorja(-ice): _____

KAZALO

UVOD.....	1
1 PREDSTAVITEV MAKEDONIJE.....	1
1.1 ZGODOVINA MAKEDONSKEGA GOSPODARSTVA.....	1
2 MAKEDONIJA PO DRUGI SVETOVNI VOJNI.....	1
2.1 LASTNOSTI EKONOMSKEGA SISTEMA.....	1
2.1.1 Administrativno-centralistični sistem.....	1
2.1.2 Samoupravljalno-tržni sistem.....	1
2.2 FAZE GOSPODARSKEGA RAZVOJA.....	1
2.3 VPLIV MAKEDONSKEGA GOSPODARSTVA NA JUGOSLOVANSKO GOSPODARSTVO.....	1
3 MAKEDONIJA IN NJENO GOSPODARSTVO PO RAZGLASITVI NEODVISNOSTI... 1	
3.1 MAKEDONIJA V OBDOBJU OSAMOSVOJITVE IN PRIVATIZACIJE (1990-1998).....	1
3.2 MAKEDONIJA V OBDOBJU 1998 DO ZAČETKA VOJAŠKEGA SPOPADA.....	1
3.3 MAKEDONIJA V OBDOBJU 2002 DO DANES.....	1
3.4 GIBANJE NAJPOMEMBNIH GOSPODARSKIH KAZALCEV V OBDOBJU PO OSAMOSTOJITVI DO DANES.....	1
3.4.1 Brezposelnost v Makedoniji.....	1
3.4.2 Bruto domači proizvod v Makedoniji.....	1
SKLEP.....	1
LITERATURA IN VIRI.....	1
PRILOGA 1	

KAZALO SLIK

Slika 1: Delež kmečkega prebivalstva v celotni populaciji	11
Slika 2: Delež aktivnega prebivalstva v celotni populaciji	11
Slika 3: Stopnja realne rasti BDP v Makedoniji v obdobju (1993-2010)	19

KAZALO TABEL

Tabela 1: Srednja letna stopnja rasti družbenega proizvoda (1948-1990)	8
Tabela 2: Jugoslovanska področja v letu 1987	10
Tabela 3: BDP v leto 2010	12
Tabela 4: Stopnja brezposelnosti v Makedoniji v obdobju (1993 – 2010)	18

UVOD

Da bi preučili neko gospodarstvo, moramo poznati njegovo zgodovino. Makedonsko gospodarstvo je relativno novo gospodarstvo. V primerjavi z ostalimi gospodarstvi zahodne Evrope je svoje prave korake naredilo po drugi svetovni vojni. Takrat je bila Makedonija priznana kot sestavna republika v sklopu SFRJ in s tem se začel njen razvoj.

Namen diplomske naloge je predstaviti, kako se je gibal makedonsko gospodarstvo skozi čas. Diplomsko nalogo sem razdelil na dva dela: prvi del, v katerem bom predstavil makedonsko gospodarstvo v obdobju po drugi svetovni vojni ter vse do razglasitve neodvisnosti in drugi del, v katerem sem opisal makedonsko gospodarstvo od razglasitve njene neodvisnosti do danes.

V prvem delu bom predstavil dva ekonomska sistema, ki sta bila v tem času, in sicer: administrativno-centralistični in samoupravljalni tržni sistem. Oba sistema bom predstavil s pozitivne in z negativne strani. Naslednja obravnavana tema bodo faze gospodarskega razvoja in vpliva makedonskega gospodarstva na jugoslovansko gospodarstvo. Na koncu prvega dela bom naredil hipotetično analizo, v kateri bom predstavil, koliko bi znašal jugoslovanski BDP danes in koliko bi vsaka sestavna republika prispevala k temu.

V drugem delu bom makedonsko gospodarstvo razdelil na tri obdobja. V prvem obdobju bom predstavil makedonsko gospodarstvo do leta 1998, večji poudarek bo na makedonskem modelu privatizacije in na enostranski trgovski blokadi s strani Grčije. Drugi del je predviden za makedonsko gospodarstvo do vojnega spopada iz leta 2001. To so bila leta, ko je makedonsko gospodarstvo začelo napredovati, vendar so teroristi to spremenili in makedonsko gospodarstvo je nazadovalo. V tretjem delu bo govora o makedonskem gospodarstvu v času po konfliktu ter vse do danes, in kako je makedonsko gospodarstvo okrevalo in se začelo ponovno razvijati vse do časa svetovne finančne krize, ko je prišlo do krajše stagnacije. Na koncu diplomske naloge bom predstavil gibanje najpomembnejših gospodarskih kazalcev in s tem predstavil, kakšno je bilo makedonsko gospodarstvo po razglasitvi njene neodvisnosti.

1 PREDSTAVITEV MAKEDONIJE

Republika Makedonija je država na Balkanskem polotoku v jugovzhodni Evropi, s površino 25.333 km² in malo več kot 2 000 000 prebivalcev. Makedonija meji na severu z Republiko Srbijo, na vzhodu z Republiko Bolgarijo, na jugu z Republiko Grčijo in na zahodu z Republiko Albanijo. Glavno mesto države je Skopje. Druga večja in znana mesta so Bitola, Ohrid, Kumanovo, Strumica. Republika Makedonija je bila razglašena kot država, po drugi svetovni vojni, na prvem zasedanju ASNOM-a. Na drugem zasedanju AVNOJ-a je bila razglašena kot sestavina federativne države SFRJ. Svojo polno neodvisnost je razglasila 08.09.1991, monetarno neodvisnost pa na Veliko noč leta 1992, ko je takratni predsednik vlade Nikola Kljusev predstavil nacionalno valuto »denar« (Panov, M. 2011). Uradni jezik je makedonščina. Od junija 2002 ima položaj uradnega jezika tudi vsak drugi jezik, ki ga govori vsaj 20 % prebivalstva.

1.1 Zgodovina Makedonskega gospodarstva

Da bi govorili o zgodovini makedonskega gospodarstva, moramo najprej spoznati novejšo makedonsko zgodovino. Novejšo zgodovino in njeno gospodarstvo sem razdelil na štiri dele, in sicer:

- Makedonija v devetdesetih letih XIX. stoletja do prve balkanske vojne,
- Makedonija v času po prvi svetovni vojni do začetka druge svetovne vojne,
- Makedonija od konca druge svetovne vojne do razčlenitve Jugoslavije,
- Makedonija od osamostojitve do danes.

Lahko rečemo, da bo zadnje obdobje trajalo vse do takrat, ko bo Makedonija postala članica Evropske Unije. Te porazdelitve niso zgodovinski pregled s strani nacionalne zgodovine, temveč so rezultat splošnih tokov balkanske in evropske zgodovine.

V tej diplomski nalogi, se bom ukvarjal z makedonskim gospodarstvom po drugi svetovni vojni ter vse do danes.

2 MAKEDONIJA PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

2.1 Lastnosti ekonomskega sistema

Ekonomski sistem in ekonomska politika sta osnovna in hkrati globalna sestavna dela vsesкупne ekonomije ene države, ki nam predstavljata kako deluje ta država v gospodarskem ciklu. Oba dela bi lahko proučevali ločeno, vendar sta v realnem življenju oziroma v gospodarstvu medsebojno povezana in nerazdeljiva.

Značilnosti ekonomske politike so: standardne metode, mere in instrumenti, ki so enaki v vsem zgodovinskem obdobju in se razlikujejo po nalogah in ciljih, ki jih imajo v določenem obdobju. Z druge strani, ima ekonomski sistem povsem različne lastnosti, odvisno od obdobja ki ga proučujemo. Iz tega izhaja, da je v analizi makedonskega gospodarstva, po drugi svetovni vojni, potrebna obravnava ekonomskega sistema. V tem obdobju sta značilni dve fazi, ki predstavljata dva ekonomska sistema v enem družbenem sistemu oziroma v socializmu, in sicer:

- administrativno-centralističen sistem v podobdobju 1945-1950 in
- samoupravljajno-tržni sistem v podobdobju 1950-1990.

V nadaljevanju bom obravnaval vsako podobdobje posebej z vsemi njihovimi pozitivnimi in negativnimi značilnostmi.

2.1.1 Administrativno-centralistični sistem

Značilnost tega sistema je ta, da je bil pod velikim vplivom ZSSR-ja, pri katerem je obstajala praksa, da se nekatere mere, odredbe direktno prevzamejo in implementirajo, ne glede na to ali so bile dobre in pozitivne. Vse to je potekalo tako, da so značilne razlike, ki so obstajale, bile zanemarjene. Nastale so spremembe, ki bi morale usoglasiti značaj gospodarstva z značajem oblasti. Najbolj značilne spremembe so bile:

- eksproprijacija zasebnega lastništva v vseh gospodarskih panogah, razen v kmetijstvu, in ustvarjanje državnega sektorja v gospodarstvu,
- reforme v kmetijstvu,
- ustvarjanje novega državnega aparata, ki bi prevzel funkcije organiziranja in vodenja gospodarstva,
- uvod planiranja kot edini osnovni regulator gospodarstva in istočasno negacijo trga,
- izgradnja novega monetarnega in bančnega mehanizma,
- hitra kolektivizacija kmetijstva in ustvarjanje združnega sektorja v gospodarstvu.

Sistem je dobil svoje ime »administrativno-centralistični« zaradi administrativnih organov, ki so bili glavni nosilci, ne samo ekonomske politike, temveč vseh gospodarskih gibanj; centralističen zaradi odločbe, ki so se nosile na centralnem nivoju. Za boljšo predstavbo delujočega sistema bom poenostavil z opisom primera. Predstavljajmo si, da imamo podjetje. Obseg in struktura proizvodnje so bili vnaprej določeni. Nabava opreme in surovin, prodaja proizvodov, cene, zaposlitev delovne sile in plače so bile vnaprej določene. Vsa podjetja sama po sebi niso imela neodvisnosti v svojem delovanju. Odločbe so nosile ministrstva, potem pa so vse odločbe prenesli v takoimenovani AOV (administrativno-operativna vodstva). Te organizacije so bile odgovorne za uveljavljanje odločitev v praksi.

Celotni sistem je bil postavljen po strogi hierarhiji. Podjetja so bila razdeljena v tri kategorije, odvisno od njihove pomembnosti in sicer: zvezna, republiška in lokalna. V tem obdobju Makedonija, kot ena izmed šestih zveznih republik, ni imela večjega vpliva pri odločanju.

V tem obdobju ni bilo veliko pozitivnih sprememb. Edina pozitivna stvar je bila zaposlenost. V letu od 1945 do 1950 se je število zaposlenih v Makedoniji povečalo skoraj štirikratno, in sicer iz 26.437 zaposlenih v letu 1945 na 105.237 zaposlenih v letu 1950 (Uzunov,2001,str. 58). Vendar visoka zaposlenost ne pomeni vedno visoke produktivnosti. To se je izkazalo v tem obdobju, ko je bila produktivnost znatno nižja od pričakovane.

Administrativno-centralistični sistem je imel več negativnih posledic kot pozitivnih. Prva slabost je bila birokratizacija državnih organov, ki so upravljali z gospodarstvom. Zgolj zaradi tega so izhajale nepravilne odločitve, zaradi nevednosti. Druga slabost je bila brezbriznost, ki se je širila med neposrednimi proizvajalci. Le-ti niso imeli motivacije, saj niso imeli nobene odločitvene moči. Njihova edina naloga je bila izvršitev danih nalog. Tretja slabost je bila posledica prostovoljstva v ekonomski politiki. To pomeni napačno vrednotenje blaga in delovne sile. V praksi je to izgledalo tako: cene so se oblikovale plansko brez realnega in doslednega vrednotenja stroškov, plače so se izplačevale ne glede na produktivnost, investicije so se nosile brez ekonomske opravičenosti. To je povzročilo pomanjkanje velikega števila proizvodov, ki so bili potrebni za široko potrošnjo. Življenjski standard prebivalstva se je poleg visoke investicije in hitre rasti števila zaposlenih, zmanjšal.

Ko govorimo o ekonomskem sistemu v Jugoslaviji, ne smemo pozabiti na proces eksproprijacije, ki predstavlja politični ali državni dejavnik, za katerega vemo, da je imel velik vpliv na ekonomijo.

Proces eksproprijacije se je uradno začel leta 1946, ko je FNRJ sprejela svojo Ustavo. Danes se v Makedoniji, kot sinonim za eksproprijacijo, pojavljata dva pojma: zaplemba (konfiskacija) in nacionalizacija.

Poleg teh dveh pojmov, so proces eksproprijacije obeležili: prenos premoženja v državni lasti, začasni odvzem lastništva, prostovoljni odstop drugega premoženja v last države, visoke obdavčitve, zajamčen odkup in agrarno reformo. Naslednje vprašanje, ki se pogosto pojavlja, ko je govora o nacionalizaciji, je njena vrednost. Statistični podatki nam kažejo, da so se vrednost sredstev, ki so bila nacionalizirana, v obdobju od 1953-1989 v Makedoniji povečala za 15-krat (izračunana po sistemu standardnih cen iz leta 1972), medtem ko se je ekonomska učinkovitost, izražena preko vrednosti družbenega proizvoda, povečala za 8-krat. (izračunano po istem sistemu) (Uzunov, 2001, str. 64).

2.1.2 Samoupravljalno-tržni sistem

Vzemimo za primer Jugoslavijo v začetku 50-tih let prejšnjega stoletja, ko so se začele značajne spremembe v gospodarstvu, poleg tega pa je družbeni sistem ostal enak – socializem. Enako je veljalo za politični sistem, ki je ostal monoističen. Mnogi znanstveniki vidijo začetek sprememb v letu 1948, s takoimenovano »resolucijo Informbiroja«. Takratni politični odnosi med SFRJ in SSSR so bili poslabšal in razhajali so se v ideoloških vidikih. Samoupravljalni tržni sistem je trajal 40 let (1950-1990) in znotraj njega se je pojavilo šest različnih faz:

- I. Uvod v obdobje 1950-1955;
- II. Izboljšave in razvoj 1956-1964;
- III. Gospodarska reforma 1965-1970;
- IV. Ustavne spremembe 1971-1979;
- V. Stabilizacijska politika 1980-1987;
- VI. Poskus radikalnih reform 1988-1990.

Prvo obdobje so obeležile zakonske spremembe, ki so začele prinašati samoupravljanje. Glavni slogan je bil »tovarne delavcem«.

V drugem obdobju so spremembe prinesle to, da so podjetja sama med seboj navezovala poslovne odnose, in da so sama upravljala z dohodkom, ki so ga ustvarila.

V fazi gospodarske reforme so se nadaljevali procesi samoupravljanja, podjetja so imela vse večje pravice. V tem obdobju je nastal konflikt med ekonomsko znanostjo in ideologijo.

Ekonomisti so predlagali, da bi se pospešile reforme, ki bi počasi omogočile pojavljanje podjetništva v gospodarskih podjetjih. Po drugi strani reforme niso sovpadela s socialistično ideologijo. Izzid je bil jasen, prenehanje reform.

Najpomembnejši dogodek v obdobju ustavnih sprememb je bila sprememba Ustave iz leta 1974. Dogovorna ekonomija je naziv, ki ga je dobil ekonomski sistem v tem času.

V marksistični literaturi je predstavljen kot začetek izumrtja držav. To predstavlja usoglasitev interesov brez tržne konkurence. To bi se ustvarilo brez prisile s strani državne zakonske regulative. Še enkrat se je izkazalo, da je vse to preveč idealno, da bi postalo realno. Realnost pa je pokazala, da glavni problem ne predstavlja država in njeni organi. Nedvomno je, da mora država imeti vpliv na ekonomijo. Glavno vprašanje pa je, v kolikšni meri naj bi ga imela s ciljem, da bi tržni sistem lahko deloval brez težav.

Sedemdeseta leta prejšnjega stoletja so bila kritična za jugoslovansko gospodarstvo, hkrati tudi za Makedonijo, ki je bila sestavni del tega gospodarstva. Da bi se rešili krize, ki je nastala je ekonomska znanost spet ponudila odgovor oziroma predlog. Cilj stabilizacijskega programa iz leta 1982 ni bil le reševanje krize, temveč celotno in pravilno reformo, ki bi omogočila napredek v večjem številu panog. »Naša država mora narediti odločne korake, da bi se uvrstila v mednarodno delitev dela. Potrebna je sprememba standardov za delovanje in upravljanje, ter cilje in merila za razvoj« (Uzunov,2001, str.60). Takratni nosilci političnega sistema so zavrnili to reformo in so sprejeli le nekatere mere. Te mere so bile: nujno zmanjševanje zunanjskega dolga in prepoved ponovnega zadolževanja, državna kontrola trga in zamrznitev cen in zmanjšano povpraševanje.

Leta 1988 se je začela zadnja faza samoupravljalnega-tržnega sistema in je trajala le 3 leta. To je bil takoimenovani poskus radikalne reforme, ki je bil neuspešen. Perestrojka je bil podoben primer v SSSR. Vse spremembe so bile zamujene, celotni sistem je bil pred razpadom. Potem se je začela nova epoha v makedonskem gospodarstvu, nov ekonomski sistem in nov politični sistem, ki traja še danes.

Ko govorimo o samoupravljalno-tržnem sistemu lahko rečem, da samoupravljanje in sam trg nista edina elementa. Glavne lastnosti so: družbena lastnina, združevanje dela in sredstev, decentralizacija in deetatizacija.

Na začetku je sistem deloval odlično in je dal pozitivne rezultate. Sčasom so se rezultati poslabšali, da bi na koncu postali negativni. Pozitivne strani procesa so različni poskusi, za katere se je izkazalo, da so bili prepozni, vendar vsak poskus je bil pozitiven znak. Ostale prednosti samoupravljalno-tržnega sistema, prihajajo iz časa njegovega razvoja (1954-1964). To so bila zlata leta tega sistema.

Ko govorimo o negativnih posledicah, je logično, da jih je bilo preveč. Samo dejstvo, da je sistem obstajal celih 40 let, pomeni, da so slabosti neizogiben del procesa. V zvezi z družbeno lastnino je bil problem v tem, da ni bilo dovolj izkoriščenih kapacitet. Ekstezivna uporaba naravnih virov, združevanje dela in sredstev pa je pripeljalo do nespoštovanja delovnega časa in delovnih aktivnosti, pojava nepotizma. Ostale negativne strani so bile odsotnost odgovornosti za sprejete odločitve, inflatorne tendence, nezadostna poraba moderne ekonomske metode v procesu planiranja.

2.2 Faze gospodarskega razvoja

Naslednji del je namenjen gospodarskemu razvoju v Makedoniji, v obdobju po drugi Svetovni vojni vse do osamosvojitve. Gospodarski razvoj je bil pod direktnim vplivom ekonomske politike v tem času. Gospodarski razvoj se je odvijal v šestih fazah, ki se včasih prekriva s tistim v SFRJ, vendar obstajajo tudi razlike. To je posledica razlik v nivoju razvoja in v gospodarski strukturi.

Prva faza je bila, faza obnove. Trajala je od 1945 do 1946 leta. Za razliko od nekaterih drugih držav Makedonija ni imela direktnega fizičnega uničevanja, vendar je zato vojna povzročila totalno dezorganizacijo in izčrpanje. V teh letih je bila prva panoga, ki se je reaktivirala, trgovina, potem gradbeništvo in kmetijstvo. Po vojni marsikateremu skladu, med njimi tudi živinski, ni uspelo doseči istega obsega dejavnosti kot pred njo.

V drugi fazi (1947-1952) so v Makedoniji naredili poskuse za hitro preoblikovanje. V tem obdobju so oblasti izvršile nacionalizacijo blaga in prisilno kolektivizacijo. V industriji je bilo veliko poskusov za hitri izhod iz gospodarske zaostalosti, ki so bili delno uspešni. Zaradi prevelike usmerjenosti k industrializaciji in v želji za hitri izhod iz zaostalosti, se je stanje v kmetijstvu poslabšalo.

Naslednja faza je trajala 11 let (1953-1964) in je bila globalno ocenjena kot bolj uspešna od prvih dveh fazah. V tej fazi je ekonomska politika predlagala enakomerni razvoj za vse gospodarske panoge. V industriji je bilo izgrajenih veliko število novih kapacitet, ki so bili namenjeni tekstilni, lesni in usnjeni industriji. V predelavi se je začela proizvodnja riža, tobaka, pšenice in koruze. Javna in zasebna potrošnja sta se povečali, brezposelnost se je zmanjšala, vendar je produktivnost ostala na nizki stopnji.

V naslednjem obdobju (1965-1971) je bilo veliko investicij v rekonstrukcijo in modernizacijo gospodarstva, pri čemer je bil končni izid počasen vendar siguren napredek. Banke so dobile večjo neodvisnost in so razvile kreditni sistem.

Peta faza gospodarskega razvoja so obeležile investicije z zadolževanjem. V Makedoniji so se gradili novi rudarsko-industrijski objekti, tovarne za predelavo kmetijskih proizvodov, banke in hoteli.

Vendar Makedonija ni ustvarjala zadostno, da bi vzdrževala svojo stopnjo gospodarske rasti. Zaradi tega se je začel priliv sredstev iz ostalih bolj razvitih območij Jugoslavije.

Stvari so se poslabšale tudi po energetske krizi, ki je bila med letom 1973 in 1986. Velika zadolženost v gospodarstvu in porast obrestnih mer so povzročile, da se je v letu 1980 pojavila ekonomska kriza, ki je trajala 10 let. Lastnosti ekonomske krize so bile: visoka gospodarska zadolženost, stagnacija proizvodnje, visoka inflacija, visoka brezposelnost, povečana emigracija. Naslednja tabela prikazuje, na najboljši način, kako se je gibal makedonsko gospodarstvo.

Tabela 1: Srednja letna stopnja rasti družbenega proizvoda (1948-1990)

Period	Skupaj v %	Na prebivalca v %
1948-1950	5.5	4.1
1951-1955	6.7	4.7
1956-1960	5.9	5.5
1961-1965	8.5	6.6
1966-1970	7.5	5.7
1971-1975	6.1	4.6
1976-1980	5.5	4.0
1981-1985	0.6	-0.8
1986-1990	-1.2	-2.3

Vir. Državen zavod za statistika, Bilten na R.Makedonija 1945-1990.

Veliko število ekonomistov meni, da družbeni proizvod, ki je preračunan po tej metodi, ne predstavlja realno stanje v eni državi, vendar je bil v tem času edini in primerjalni v Jugoslaviji. Do osamosvojitve je tako v Makedoniji kot v Sloveniji veljala enaka metodologija

»V Sloveniji smo do vključno leta 1990 računali družbeni proizvod po enotni zvezni metodologiji, v skladu z Zakonom o statističnih raziskovanjih, pomembnih za vso državo, ki je bil dotlej v veljavi. Zavod za statistiko in druge pristojne institucije v Sloveniji so že nekaj let opozarjali na neustreznost takega obračuna. Družbeni proizvod je bil v pogojih visoke inflacije zaradi neustrezne metodologije precenjen in zaradi ožjega zajetja in drugače opredeljenih kategorij mednarodno neprimerljiv agregat.« (SURS, 1995, str.399). Iz tabele je razviden tok gospodarskih faz, ki prikazuje, da je bila rast družbenega proizvoda vedno pozitivna, visoka in stabilna, vendar je potem začelo obdobje stagnacije, ki se je na koncu končalo z negativno stopnjo rasti družbenega proizvoda. Podobno kot družbeni proizvod so se gibale naložbe. Na začetku so narščale nad 10% letno, potem pa za manj kot 10%, da bi na koncu imeli negativno stopnjo rasti naložb.

Brezposelnost v Makedoniji je konstantno naraščala. V letu 1955 je bilo v Makedoniji 1,6% brezposelnih, leta 1990 pa 11,8% (Državen zavod za statistika, 1945-1990).

Ekonomsko ocenjeno je bila Makedonija v obdobju po drugi svetovni vojni gospodarsko zaostalo področje. V tem času ter vse do njene osamosvojitve je naredila preskok v nezadostno razvito področje.

Razlog, zaradi katerega ni napredovala, je bila nizka učinkovitost in šibka akumulativnost gospodarstva, ki s svojo nezadostnostjo ni omogočila konstantnega napredka v prihodnosti.

2.3 Vpliv makedonskega gospodarstva na jugoslovansko gospodarstvo

Jugoslavija je bila po drugi Svetovni vojni enako kot ostala vojaška območja močno prizadeta, vendar je v obdobju v 50-tih do 80-tih letih imela večji gospodarski razvoj od svetovnega povprečja. To je prispevalo, da je Jugoslavija postala srednje razvita država. Jugoslavija je bila v krogu s Portugalsko, Bolgarijo, Madžarsko in Poljsko. Vse ostale države v Evropi so bile bolj razvite. Edino Albanija je bila na nižjem gospodarskem nivoju razvitosti.

Znotraj Jugoslavije pa je bilo veliko razlik v stopnji gospodarske razvitosti. Vsako področje je imelo svoje značilnosti, prednosti in slabosti. V okviru Jugoslavije sta se razlikovali dve vrsti območij: razvita in manj razvita. Izmed razvitih republik je bila Slovenija že takrat gospodarsko najbolj razvita, sledile so ji Hrvaška, Vojvodina in Srbija brez province, medtem ko so bile v vrsti manj razvitih republik Črna Gora, Bosna in Hercegovina in Makedonija. Slednje so bile nezadostno razvita področja. Kosovo je bilo edino najbolj nerazvito področje. Naslednja tabela nam predstavlja Jugoslovansko gospodarstvo in vpliv posamezne države.

Tabela 2: Jugoslovanska področja v letu 1987

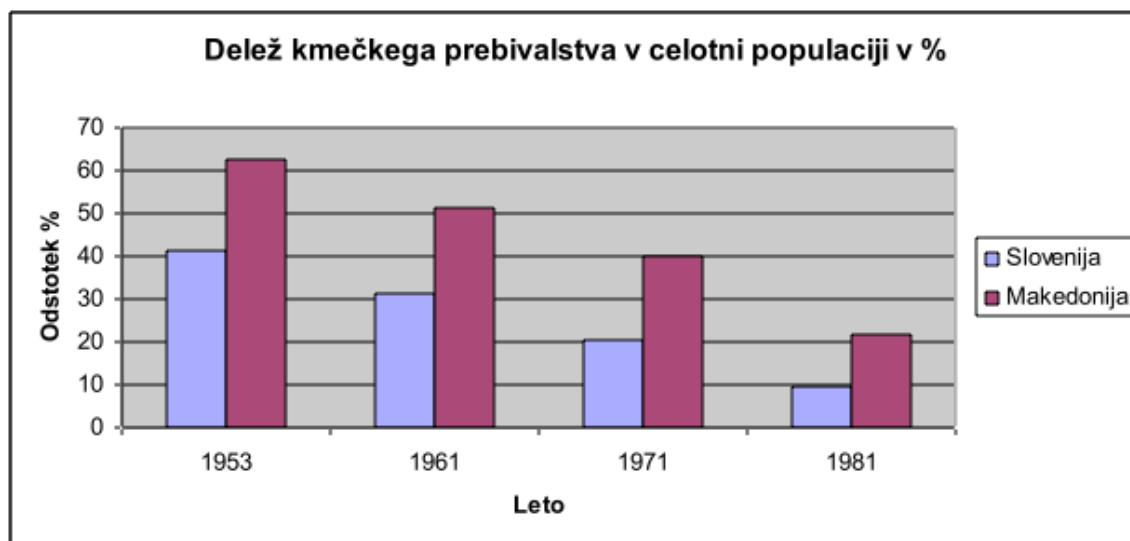
Področja	Udeležba v celotni teritoriji v %	Udeležba v celotno prebivalstvo v %	Udeležba v družbenega proizvoda v %
Jugoslavija	100.0	100.0	100.0
Slovenija	7.9	8.4	17.0
Hrvaška	22.1	20.1	25.3
Srbija	34.5	41.2	36.7
BIH	20.0	18.8	12.9
Črna Gora	5.4	2.7	2.1
Makedonija	10.1	8.8	6.0

Vir: Državni zavod za statistika »Statistični godišnjak Jugoslavije«- 1988 str. 406.

Iz tabele je razvidno, da razvita območja pokrivajo okoli 3/5 teritorija države in v tem delu živijo manj kot 2/3 prebivalcev, ki ustvarjajo skoraj 4/5 družbenega proizvoda. Z druge strani pa imamo manj razvita območja, ki pokrivajo 2/5 teritorija države, v katerem živi 1/2 vseh prebivalcev, ki ustvarjajo malo več kot 1/5 družbenega proizvoda. Očitno je bilo, da je Jugoslavija imela problem, kako uskladiti razvita z manj razvitimi območji. Obstajala sta dva načina. Prvi je bil prenos dohodkov med gospodarske panoge in prenos dohodkov med sestavne republike. Takratni socialistični sistem se je zagovarjal, da bolj razvite države prispevajo k razvoju drugih držav. In na koncu je najbolj zanimivo vprašanje : Kaj je razlog, da je Slovenija uspešnejša od Makedonije?

To vprašanje je aktualno tudi danes, in pozitivno je to, da Makedonija sprejema veliko nasvetov iz Slovenije. Sprejema slovenske izkušnje na različnih področjih in vidi Slovenijo kot uspešen primer države njene velikosti. Glede odgovora na vprašanje, obe državi sta skoraj enaki po velikosti in številu prebivalcev, vendar glede prispevka družbenega proizvoda je Slovenija, že v času SFRJ, prispevala 11% več kot Makedonija. Slovenija je bila tudi pred drugo svetovno vojno bolj razvita kot Makedonija. V sklopu SFRJ je bila Makedonija znana kot kmetijska država zaradi visoke stopnje prebivalcev, ki so se ukvarjali s kmetijstvom. Slovenija pa ni imela tako velikega števila prebivalcev, ki so se ukvarjali s kmetijstvom. Z druge strani je imela Slovenija svojo industrijo, v Makedoniji pa se je ta šele začela ustvarjati.

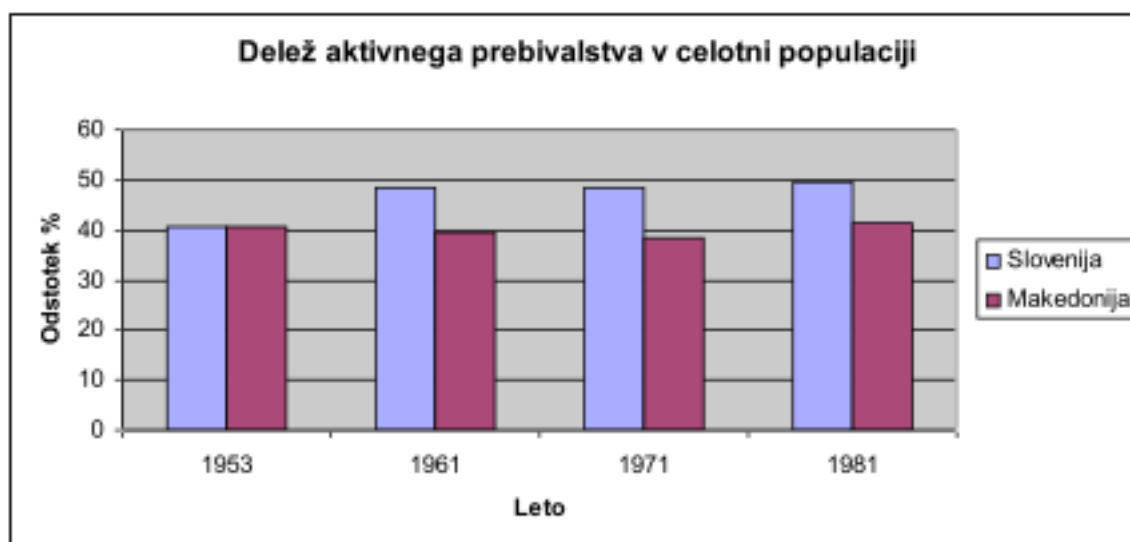
Slika 1: Delež kmečkega prebivalstva v celotni populaciji

Vir: Državen zavod za statistika, Bilten na R.Makedonija 1945-1990.

Kot vidimo se je v obeh državah delež prebivalstva zmanjšal. Ljudje niso bili zadovoljni s stanjem v kmetijstvu, zato so se preseljevali iz vasi v velika mesta. Tako se je začela industrializacija v Makedoniji, ki ni bila tako uspešna kot v Sloveniji. To nam prikazuje naslednji graf.

Slika 2: Delež aktivnega prebivalstva v celotni populaciji

Vir: Državen zavod za statistika, Bilten na R.Makedonija 1945-1990.

Delež aktivnega prebivalstva v celotni populaciji je še en dokaz, da industrializacija v Makedoniji ni bila uspešna ali pa izvedena na pravilen način.

V obdobju med 1953-1981 se je v Makedoniji delež aktivnih prebivalcev povečal za 0,7%. In ne samo to, tudi produktivnosti dela na aktivnega prebivalca je bil v Sloveniji dva krat večji kot tisti v Makedoniji. V Sloveniji se je v istem obdobju ta delež povečal za 8,6%. To je še en kazatelj, ki nam govori, zakaj je bila Slovenija, tudi v nekdanji Jugoslaviji, uspešnejša kot Makedonija.

Razvitost Slovenije je v tem času dosegla visoko raven gospodarske razvitosti in je bila vodilna izmed vseh ostalih republik po prispevku družbenega proizvoda na prebivalca.

Na koncu bi naredil simulacijo, na kateri bi predstavil, koliko bi danes znašal »družbeni proizvod« SFRJ in koliko bi prispevala vsaka republika. Ne pričakujem, da bi bila dobljena vrednost realna, če bi Jugoslavija obstajala tudi danes. V preteklih dvajsetih letih se je zgodilo veliko stvari, ki so spremenile, ne le zgodovino tudi prihodnost vseh držav. Vsaka republika je imela svoje težave, politične krize in vojne, za katere lahko rečem, da se ne bi zgodile če bi še obstajala Jugoslavija.

Tabela 3: BDP v leto 2010

Republika	BDP	Delež v odstokov
Jugoslavija	183 343 500 000	100,00
Hrvaška	60 851 900 000	33,19
Slovenija	47 763 000 000	26,05
Srbija	39 128 300 000	21,34
BIH	16 887 600 000	9,21
Makedonija	9 118 300 000	4,98
Kosovo	5 590 700 000	3,05
Črna Gora	4 003 700 000	2,18

Vir: Prirejeno po World Data Bank, 2010.

Če pogledamo podatke lahko sklepamo, da se je stanje spremenilo. Največji napredek v primerjavi z letom 1987 je naredila Slovenija, z druge strani pa bi Srbija zmanjšala svoj prispevek. Kosovo je danes nova država, ki bi s svojim deležem prispevala več kot Črna Gora, če bi Jugoslavija še obstajala.

Hrvaška bi spet povečala svoj prispevek, medtem ko bi Bosna in Hercegovina in Makedonija zmanjšale svoj prispevek. Še enkrat poudarjam, da je to hipotetični izračun po podatkih Svetovne banke za leto 2010 in zatovski sklepi niso relevantni.

Glede na spremembe, ki sem jih zgoraj omenil, sklepam, da bi Slovenija največ povečala svoj prispevek, in sicer za 6%, medtem ko bi Srbija zmanjšala svoj prispevek za 15%, če računamo Kosovo kot neodvisno republiko, in za 13% če bi bilo Kosovo v sklopu Srbije.

Ta izračun je le za informativne ravni, vendar je zelo aktualen in zanimiv, zato sem ga dodal k svoji diplomski nalogi. Iz podatkov sklepam, da je bil vpliv makedonskega gospodarstva v Jugoslaviji manjši in se je gibal okoli pet odstotkov. Podoben odstotek bi prispevalo makedonsko gospodarstvo tudi danes.

3 MAKEDONIJA IN NJENO GOSPODARSTVO PO RAZGLASITVI NEODVISNOSTI

Makedonija je bila edina država, ki je v tem času razglasila in dobila svojo neodvisnost ter se izognila vojni. To se je zgodilo 08.09.1991, ko je makedonski narod z velikim odstotkom (95,5 %) izvolil svojo neodvisnost. Slovenija je bila skupaj z Bolgarijo, Turčijo in Hrvaško med prvimi državami, ki so priznali Republiko Makedonijo pod ustavnim imenom. To je bil začetek sprememb, ne le na politični, ampak tudi na ekonomski ravni. Makedonija je postala parlamentarna republika, ki je zavrnila socialistični sistem.

Makedonija izhaja iz SFRJ kot najrevnejša republika. Aprila leta 1992 je Makedonija razglasila tudi svojo monetarno neodvisnost. Makedonsko gospodarstvo, po osamosvojitvi pa vse do druge polovice 90-tih, je bilo v globoki recesiji. Glavni dejavniki so bili: razpad skupnega trga, v katereM je Makedonija izvažala 60 do 80% svojih proizvodov, vojne v nekdanji republiki, grško embargo, sankcije usmerjene k SR Jugoslaviji, boleča privatizacija, problemi v bančnem sektorju. Na koncu pa se je zgodila vojna na Kosovu (leta 1999) in domači konflikt iz leta 2001. Od leta 2001 do danes, Makedonija živi v svoji preteklosti, in to je razlog, da prihodnost ni takšna, kot se je pričakovalo.

To je bila krajša predstavitev makedonske ekonomije. V nadaljevanju bom bolj podrobno predstavil najbolj pomembne dogodke, ki so povezani z makedonskim gospodarstvom. Obdobje dvajsetih let sem razdelil na tri obdobja:

- Makedonija v obdobju po osamosvojitvi in privatizaciji,
- Makedonija od leta 1998 do konflikta iz leta 2001,
- Makedonija po podpisovanju »Ramkovnega sporazuma« do danes.

Mislim, da je ta razdelitev najbolj realna, zato ker je vsako obdobje pustilo svojo oznako in po vsakem obdobju je prišlo do spremembe strank, ki so bile na oblasti in so zelo vplivale na makedonsko ekonomijo.

3.1 Makedonija v obdobju osamosvojitve in privatizacije (1990-1998)

Makedonijo sta v času po njeni osamosvojitvi do parlamentarnih volitev iz leta 1998 označila dva glavna dogodka, ki sta imela večji vpliv na makedonsko gospodarstvo. Prvi je proces privatizacije, ki se je v Makedoniji začel takoj po njeni osamosvojitvi in je prinesel veliko škodo gospodarstvu. Z druge strani imamo trgovski bojkot iz leta 1994, ki je trajal do leta 1995.

Privatizacija predstavlja proces prenosa lastništva iz javne (državne) v zasebno last. »Z ekonomskega vidika privatizacija ni cilj, ampak sredstvo, kako povečati učinkovitost podjetij in gospodarstva kot celote« (Pavlič Damijan, 2008).

Poznamo več modelov privatizacije: direktna prodaja zaposlenih, razdelitev kuponov, prodaja prek borznih posrednikov, prodaja javnega podjetja enemu kupcu, spojitev javnih in zasebnih podjetij, kombinacija navedenih modelov (Stojanović, 1992, str 21).

Če se slučajno kdo sprašuje, zakaj je v Makedoniji stopnja brezposelnosti okoli 30%, mora odgovor poiskati v privatizaciji podjetij. Privatizacija je bila v Makedoniji izvedena na podoben način, vendar ne enako kot v ostalih Jugoslovanskih republikah. Obstajala sta dva predloga in sicer: masovna prodaja preko razdelitve kuponov (vavčerji) vsem prebivalcem, ki jo je predlagala liberalno-demokratska stranka (LDP) in »plačana« privatizacija, ki jo je predlagala takratna vladajoča social-demokratska stranka (SDSM). Prvi predlog je bil podan po primeru Slovenije, vendar ni bil sprejet. Seveda je bil izvoljen predlog vladajoče stranke in je sledila najslabše izvedena privatizacija v centralno-vzhodni Evropi skupaj s privatizacijo v Romuniji. Leta 1993 je bil sprejet zakon za transformacijo podjetja z družbenim kapitalom. To je bil unikaten način, ki je omogočil počasno privatizacijo znano tudi pod imenom »prodaja na obroke«. V tem obdobju so se privatizirala in prodala takrat najboljša makedonska podjetja: Skopska pivarnica, Makpetrol, Alkaloid, Feršped, Usje. Leta 1995 je država razglasila, da bo podjetja, ki poslujejo z izgubo, prodala. Vendar ni uspela, nato so veliko podjetij najprej zaprli, da bi potem lahko njihove staro-nove vodje kupila in restartirala. Veliko zaposlenih je izgubilo delovna mesta. Leta 1996 je bil sprejet še en zakon, ki pripisuje eni izmed članov popust pri takojšnjem plačilu v makedonski nacionalni valuti. Predvidena je bila prodaja podjetja zaposlenim, vendar je bila resnica daleč od tega. Takrat so na sceno vstopili vodje iz prejšnjega sistema, ki so kupili podjetja po nerealno nizkih cenah in tako so nastali makedonski tajkuni. Le-ti so zlorabili delavsko nesrečo in za simbolično ceno, dopolnjeno z lažmi, kupili podjetja. V Makedoniji je živelo veliko število revnih ljudi, ki so prodali svoje delnice samo zato, da bi dobili denar in bi preživeli. Po podatkih Agencije za privatizacijo, je privatizacija iz leta 1993 vključevala 1688 podjetij (Agancijata za privatizacija, 2006).

Do leta 1999 je bilo prodanih 1488 podjetij. Najhujše je bilo to, da se privatizacija ni zaključila takrat Sledil je še en privatizacijski krog naravnih virov in monopolov.

Na eni strani je imela Makedonija privatizacijo, na drugi strani pa trgovski bojkot s strani južnega sosedu. Zaradi nesoglasja, glede imena države in makedonsko nacionalno zastavo, je takratni predsednik grške vlade Andreas Papandreou, leta 1994, uvedel enostranski trgovski bojkot proti Makedoniji. Enostranska trgovska blokada se je začela, ko je Grčija blokirala dobavo nafte iz luke v Solunu. Makedonija je iskala rešitev in je leta 1994 začela graditi želzniško progo od Kumanova do Deve Bair, mesto na meji z Bolgarijo.

Proga še danes ni postavljena. Poleg Bolgarije, so svojo pomoč ponudili Albanija in Turčija. Evropske države so obsodili trgovskega bojkota in so pozvali Grčijo na prekinitev.

To je bil še eden neuspešen poskus. Blokada se je končala s podpisom začasnega bilateralnega sporazuma za sodelovanje, v septembru leta 1955. »Grška enostranska trgovska blokada je trajala 18 mesecev in je po nekaterih računih ekonomistov, povzročila škodo Makedoniji, v višini 2 000 000 000 \$.« (Dimova, A.2003).

Po razglasitvi neodvisnosti se je položaj makedonskih državljanov poslabšal. Slabo izvedena privatizacija je povzročila, da je Makedonija postala vodilna po stopnji brezposelnosti. Makedonsko gospodarstvo je nazadovalo, to potrjujejo tudi podatki. Siva ekonomija, ki se je pojavila takrat, traja vse do danes in zavzema 20-30% ekonomske aktivnosti. Nepotizem in korupcija so pustili svoje sledi, ki jih je težko celo danes izkoreniniti. Prvih osem let neodvisnosti so bila težka leta za makedonsko gospodarstvo. Bančni sektor je doživel največjo krizo. Afera »TAT« je izbruhnila leta 1997 in predstavlja največjo finančno goljufijo v makedonski zgodovini, v kateri je 13 000 ljudi izgubilo svoj denar v vrednosti nad 60 000 000 evrov. S to afero so povezovali takratno makedonsko vlado. Narod je svoje nezadovoljstvo pokazal na naslednjih parlamentarnih volitvah, leta 1998, ko je takratna vladajoča stranka SDSM izgubila.

3.2 Makedonija v obdobju 1998 do začetka vojaškega spopada

Obdobje po parlamentarnih volitvah, leta 1998 do vojaškega spopada, sta obeležili dve koalicijski stranki, VMRO – DPMNE in DA (Demokratska alternativa). Ti dve stranki sta zmagali na volitvah in oblikovali svojo vlado. To ni bila prva zmaga na volitvah za VMRO-DPMNE. Ta stranka je zmagala na prvih parlamentarnih volitvah po osamosvojitvi, vendar takrat ni uspela oblikovati svoje vlade. Namreč takratni vodja Ljubčo Georgievski ni hotel sprejeti v koalicijo nobene albanske stranke. Tako je prvi poskus oblikovanja vlade propadel. Zato pa je v letu 1998 v svojo koalicijo vključil demokratsko stranko Albancev (DPA).

Z ekonomskega vidika je eden izmed glavnih razlogov, zaradi katerega je takrat vladajoča stranka dobila volitve, slabo izpeljana privatizacija iz časa prejšnje vlade .

Nova vlada je najavila revidiranje vseh netransparentnih privatizacij, vendar do tega ni prišlo. Sledile so številne privatizacije, ki so bile izvedene na bolj ustrezen način: Jugohrom, Bucim, Toplinica Veles, Stopanska Banka. Dve najpomembnejši privatizaciji sta bili prodaja rafinerije OKTA in Makedonskega telekoma.

Rafinerija OKTA je bila prodana, leta 1999, grškemu investitorju »Helenic petroleum«. (Okta, 2012) V tem času je OKTA poslovala z izgubo in imela neizplačane obveznosti do svojih delavcev, z eno besedo bila je pred kolapsom. Danes, OKTA predstavlja največje podjetje po obsegu prihodkov v državi.

V letu 2009 je bila OKTA na tridesetem mestu v »Adria regiji« po prihodku iz prodaje. (Deloitte, 2010). Naslednje leto je takratna vlada republike Makedonije prodala 51% delež madžarskemu telekomunikacijskemu operaterju MATAV podjetje »Makedonski telekom«.

Makedonski telekom je bil prodan za 360 000 000 evrov plus kapitalne investicije v višini 630 000 000 evrov za naslednjih 7 let.(Telekom, 2012) Za razliko od prodaje Okte, pri prodaji telekoma ni bilo velikih škandalov. Vodilne debate v tej smeri so temeljile na vprašanju: ali je potrebno prodati 51 odstotni delež.

Z gospodarskega vidika je bila zelo pomembna stvar, ki se je zgodila v tem obdobju, podpisovanje stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma leta 2000. Makedonija je bila v tem času prva država iz regije, ki je podpisala ta sporazum (Vlada na R.M. 2000). To je bil jasen znak, da Makedonija vidi svojo prihodnost v Evropski Uniji. Kolikega pomena je bil ta sporazum, govori to, da je 60% makedonskega izvoza v Evropsko Unijo.

Ekonomski kazalci kažejo, da je najboljše obdobje za makedonsko gospodarstvo, bilo obdobje od leta 1998 do leta 2001. Tudi ljudje so bili zadovoljni. Makedonska valuta je bila stabilna, življenjski standard se je izboljševal. Denar, ki je bil prikupljen s strani privatizacije Telekom, je bil namenjen vračanju mednarodnega dolga, ki ga je imela Makedonija. Makedonska zadolženost je bila na rekordno nizki stopnji. V tem obdobju se je začela denacionalizacija, ki je označena kot pozitivna reforma. Uveden je bil davek na dodano vrednost, zaradi katerega je bilo veliko debate. Na koncu se je izkazalo, da je bil DDV uveden transparentno in da ni bilo negativnih posledic, kot se je pričakovalo. Začela se je kampanja »Kupujmo makedonske proizvode« s ciljem, da bi spodbujali makedonska podjetja, da bolj pogumno vstopijo na trg.

Leta 2001 se je zgodila največja nesreča v novejši makedonski zgodovini. Spopad iz leta 2001 se je začel v mesecu januarju. Na eni strani je bila makedonska vojska z druge strani albanski teroristi s Kosova in Makedonije. Razlog so bile pravice Albancev v Makedoniji. V času konflikta je Makedonija izgubila 72 herojev. Ne obstajajo pa uradni podatki o izgubi teroristov. Okoli 170 000 Makedoncev je bilo izgnanih iz svojih domov. Konflikt se je končal 13.8.2001 s podpisovanjem »Ramkovnega sporazuma«.

Republika Makedonija je spremenila svojo ustavo in Albanci so dobili večje pravice. Vojni spopad je naredil veliko škodo makedonskemu gospodarstvu.

3.3 Makedonija v obdobju 2002 do danes

Po vojnem spopadu v Makedoniji so se začele spremembe. Same spremembe so se začele s spremembo Ustave. V občinah, kjer živi več kot četrtina prebivalcev tuje narodnosti, torej manjšina, je njihov materni tudi uradni jezik

Po uradno sprejetem odloku mora biti v vseh javnih službah zaposlenih več kot četrtina pripadnikov manjšine. Makedonija je zakorakala k Evropski uniji z velikimi koraki. Evroatlanski proces se nadaljuje tudi v letu 2005, Republika Makedonija je dobila status kandidata za vstop v EU. Od takrat pa vse do danes Makedonija dobiva vsako leto pozitivne ocene, vendar so pogajanja za vstop v EU blokirana s strani Grčije. Glede vstopa v NATO je Makedonija doživela še eno blokado z grške strani. Leta 2008 na samitu v Bukurešti bi morala Makedonija skupaj z Albanijo in Hrvaško vstopiti v NATO članstvo.

Vendar je Grčija postavila blokado, ki je tudi uradno potrjena, 5.12.2011, s strani Haškega sodišča. S tem je Grčija prekršila sporazum iz leta 1995. Odločba Haškega sodišča, je Makedoniji prinesla upanje, da bo Grčija spoštovala to odločbo, in da ne bo spet blokirala vstopa v NATO.

Od leta 2002 do danes so bile v Makedoniji štiri parlamentarne volitve, dve sta bili predčasni. Prve volitve, leta 2002, je dobila stranka SDSM. Leta 2006 je bila na volitvah zmagovalna stranka VMRO-DPMNE, ki je dobila tudi naslednji dve predčasni volitvi in je na oblasti še danes.

Z ekonomskega vidika se je leta 2007 končala privatizacija v Makedoniji. Pred tem se je prodalo še zadnje veliko podjetje »Elektrostopanstvo na Makedonija (ESM)«. Prodano je bilo za 225 000 000 evrov plus kapitalne investicije v višini od 96 000 000 evrov za naslednja tri leta. To je bila najboljša ponudba, ki jo je dalo avstrijsko podjetje EVN A.G. Ko se je končala privatizacija v Makedoniji, se je makedonsko gospodarstvo preusmerilo v drugo smer. Leta 2006 je danes vladajoča stranka, VMRO-DPMNE začela promovirati Makedonijo kot investicijski raj. Sprva so znižali davke in prispevke, nudili so pomoč v izgradnji infrastrukture. Kot rezultat tega so se javile velike tuje investicije. Vendar se je pojavila tudi gospodarska kriza, ki je upočasnila tuje investicije. Da je Makedonija uspešno uvedla svoje reforme v davčnem sistemu in se povsem odprla, je dokaz in zadnje poročilo svetovne banke »Doing Business 2012«, ki je uvrstilo Makedonijo v seznam kot tretji največji reformator, in zavzela 22. mesto in prva v regiji (Doing Business, 2012). Makedonija bi bila privlačnejša investicijska destinacija, če bi bila članica NATO-a.

Gospodarska kriza se je razširila po celem svetu in tudi v makedonsko gospodarstvo. Kot prikazujejo podatki je Makedonija sprejela njene udarce in ni doživela velike krize. Največji vpliv je bil na investicijah, ki se niso razvile v pričakovanem obsegu. Makedonski izvoz se je tudi znižal v primerjavi s prejšnjimi leti.

3.4 Gibanje najpomembnih gospodarskih kazalcev v obdobju po osamostojitvi do danes.

Na koncu bom predstavil, kako se je gibalo makedonsko gospodarstvo od svoje osamostojitve do danes. Dva najpomembnejša kazalca enega gospodarstva so: bruto domači proizvod in brezposelnost.

3.4.1 Brezposelnost v Makedoniji

Začel bi z brezposelnostjo, saj le-ta predstavlja največji problem v Makedoniji. Stopnja brezposelnosti predstavlja enega od ključnih kazalcev stanja v gospodarstvu in je razmerje med številom brezposelnih in številom aktivnega prebivalstva v določenem obdobju. Brezposelnost v Makedoniji je vedno nad 30%. To lahko vidimo iz naslednje tabele.

Tabela 4: Stopnja brezposelnosti v Makedoniji v obdobju (1993 – 2010)

Leto	Stopnja brezposelnosti v %	Leto	Stopnja brezposelnosti v %
1993	27,7	2002	31,9
1994	30,0	2003	36,7
1995	35,6	2004	37,2
1996	31,9	2005	37,3
1997	36,0	2006	36,0
1998	34,5	2007	34,9
1999	32,4	2008	33,8
2000	32,2	2009	32,2
2001	30,5	2010	32,1

Vir: Narodna banka na R. Makedonija, Bilten za 2011 godina.

Iz tabele je razvidno, da je brezposelnost v Makedoniji vsako leto nad 30%. Najnižja je bila leta 1993 in je znašala 27,7%. Najvišja pa leta 2005 in je znašala 37,3%. In kako se Makedonija bori z brezposelnostjo. To so uradni podatki, vendar niso realni. Siva ekonomija v Makedoniji zavzema velik odstotek, ki se giblje med 20 in 30%.

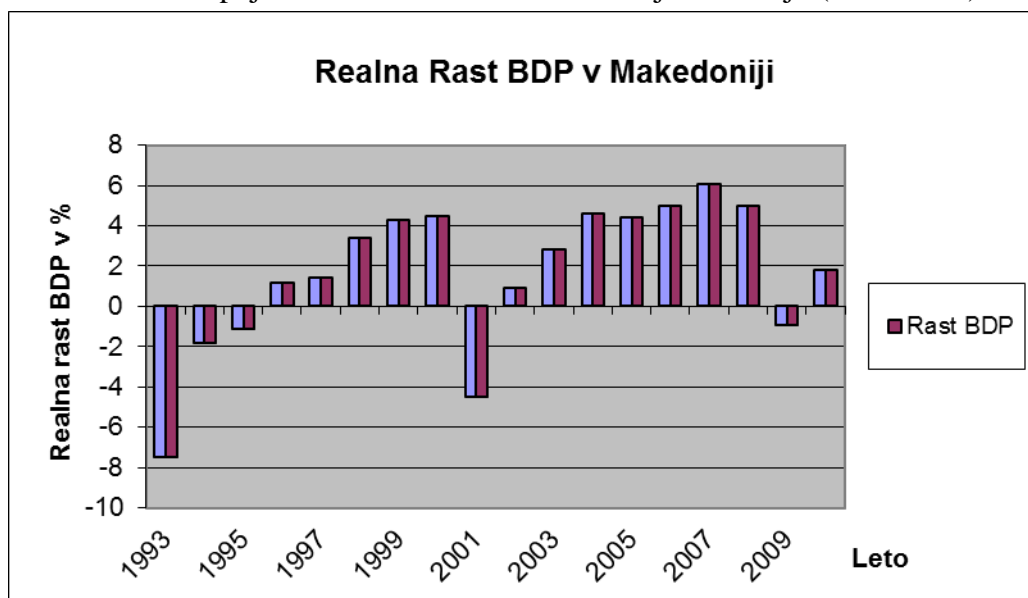
Zato se v zadnjem času v Makedoniji izvajajo številne akcije, da bi se zmanjšal odstotek sive ekonomije. Makedonska vlada je v času 2009-2011 prinesla 10-odstotno znižanje prispevkov, in sicer iz 32% na 22%. Bila je akcija, da bi prijaviteli zaposlene in s tem bi bili podjetniki oproščeni plačila prispevkov za naslednji dve leti. Obstajajo tudi telefonske številke, na katerih bi zaposleni prijaviteli svojega delodajalca. Ali bodo ti ukrepi zmanjšali brezposelnost in pokazali realne podatke, bodo pokazali podatki v naslednjih letih, do takrat pa Makedoniji ostane težak boj z velikim številom brezposelnih.

3.4.2 Bruto domači proizvod v Makedoniji

BDP je mera ekonomske aktivnosti in predstavlja vrednost proizvodnje, ki jo rezidenčne proizvodne enote ustvarijo na ekonomskem ozemlju ene države v obdobju enega leta. Vrednost ustvarjene proizvodnje na domačem ozemlju je osnovni podatek o ekonomski moči države. (Bregar & Ograjenšek, 2008).

Odločil sem se za bruto domači proizvod v Makedoniji in ne za bruto domači proizvod na prebivalca, zaradi tega, ker je bruto domači proizvod glavni indikator za razvitost ekonomije ene države, medtem ko je bruto domači proizvod na prebivalca izražen v paritetah kupne moči in je bolj priljubljen indikator, ko primerjamo dve državi. V mojem primeru govorim o makedonskem gospodarstvu in njenem razvoju.

Slika 3: Stopnja realne rasti BDP v Makedoniji v obdobju (1993-2010)

Vir. Narodna banka na R. Makedonija, Bilten za 2011 godina.

Iz slike je razvidno, da se je makedonski BDP realno povečeval in zmanjševal v proučevanem obdobju. Na začetku leta 1996 makedonski BDP ni imel rasti, temveč padec. Prva velika sprememba se je zgodila v letu 1998, ko je makedonski BDP imel realno rast v višini 3,4 %. Očitno je, da so se takrat stvari spremenile na bolje, vendar je v letu 2001 prišlo do vojnega spopada, ki je prinesel zmanjševanje realnega BDP v višini 4,5%.

Po vojnem spopadu je imela Makedonija ponovno pozitivno realno rast. Leta 2007 je ta rast dosegla dosedaj rekordnih 6,1%. Tudi naslednje leto ni bilo slabo, realna rast 5% je dala pozitivne znake. Vendar je naslednje leto svetovno gospodarstvo obeležila recesija in v Makedoniji je bil pad BDP-ja na 0,9%. Ta pad je minoren, če ga primerjamo z nekaterimi drugimi državami, ki so imele negativne stopnje rasti tudi do 5%. Že naslednje leto oziroma leta 2010 je makedonsko gospodarstvo izšlo iz recesije in je zabeležilo rast 1,8%.

Po podatkih Evropske komisije je makedonsko gospodarstvo leta 2011 imelo rast 3% in je bila na drugem mestu, takoj za Turčijo, eno izmed držav kandidatk za vstop v EU. (Eurostat, 2011)

SKLEP

Makedonsko gospodarstvo, v obdobju po drugi svetovni vojni in vse do danes, se je razvijalo različno. Bili so časi, ko je imelo visoko rast, vendar ne smemo pozabiti leta, v katerem ni bilo rasti.

V obdobju, ko je bil sestavni del jugoslovanskega gospodarstva, je naredilo prehod iz nezadostno razvitega v razvito območje. Na začetku pedesetih let prejšnjega stoletja so v Makedoniji začeli graditi magistralne in regionalne poti. Ko se je končala izgradnja infrastrukture, so začeli graditi tovarne, hotele in ostale objekte. Njihova izgradnja ni bila pogojena s potrebami makedonskega prebivalstva, temveč se je gradilo tisto, kar je bilo potrebno za razvoj jugoslovanskega gospodarstva. V tem obdobju je bila in je tudi danes, v Makedoniji, najbolj pomembna gospodarska panoga kmetijstvo.

Po drugi plati, ko je makedonsko gospodarstvo postalo neodvisno, mu ni uspelo narediti večji korak naprej, da bi neprestano rastlo. Na to so vplivali različni dejavniki, slabo izpeljana privatizacija je že na samem začetku potisnila Makedonijo nazaj, veliko število brezposelnih je iz tega časa, vojna za neodvisnost ostalih republik je zaprla pot makedonskim izdelkom. Ko se je vrednost kazalnikov izboljšala kot pokažejo tudi podatki, se je začel vojni spopad s teroristi in to je povzročilo nazadovanje Makedonije v gospodarskem smislu. Dolgo časa je minilo, da je makedonsko gospodarstvo začelo okrevati, vendar je takrat celotno svetovno gospodarstvo zajela gospodarska kriza. Makedonija se je dobro spopadla s krizo in ni imela tako hudih posledic, kot so jih imele ostale države.

Danes išče Makedonija svojo konkurenčno pot na trg prek investicij. Postala je država z najnižjimi davki v Evropi in nudi odlične pogoje za tuje investitorje. V Makedoniji se je rodilo upanje, da bo takoimenovani »investicijski bum« ki se najavlja, prinesel veliko novih delovnih mest in s tem višji življenjski standard, ter da bomo za nekaj časa govorili o Makedoniji kot o državi, v kateri živijo zadovoljni prebivalci v sklopu Evropske Unije.

LITERATURA IN VIRI

1. Bregar, L., & Ograjenšek I. (2008). Izbrana poglavja iz statistike za poslovno odločanje. Ljubljana: Ekonomska fakulteta
2. Deloitte. (2012). Adria top 100. Najdeno 12. januarja 2012 na spletnem naslovu. http://www.deloitte.com/assets/DcomSlovenia/Local%20Assets/Documents/2010/Rang_lista_SLO.pdf
3. Dimova, A. (2003). Grčkoto embargo vrz Makedonija. Najdeno 08. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://bit.ly/NQ9cPK>
4. Doing Business. (2012). Doing Business report 2012. Najdeno 20. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://bit.ly/Se21Un>
5. Državen zavod za statistika. (1990). Bilten na R.Makedonija 1945-1990, Skopje: Državen zavod za statistika.
6. Državen zavod za statistika »Statistični godišnjak Jugoslavije«, Beograd, 1988.
7. Eurostat. (2011). Real GDP growth rate. Najdeno 20. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://bit.ly/LSIp4I>
8. Istorijat na Makeodnski telekom. Najdeno 04. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.telekom.mk/mk/?z=949>
9. Istorijat na OKTA. Najdeno 04. januarja 2012 na spletnem naslovu. <http://www.okta-elpe.com/Text.aspx?menuitemid=28&lan=1>
10. Narodna Banka na Republika Makedonija. (2010). Bilten na R.Makedonija (1993-2010). Najdeno 20.januarja 2012 na spletnem naslovu <http://bit.ly/OeOBTd>
11. Panov, M. (urednik). (2011). 20 godini nezavisnost [televizijska oddaja]. Skopje: MRT. Najdeno 20. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://bit.ly/NbBk39>
12. Pavlič Damijan, J. (2008). Privatizacija, politični proces in evolucija k normalnosti. Najdeno 04. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://bit.ly/Se21Un>
13. R.J.N. Agancijata za privatizacija odi vo istorijata (2006). Najdeno 06. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://star.dnevnik.com.mk/default.aspx?pbroj=2333&stID=26801>
14. Statistični urad Republike Slovenije. (1995). Statistični letopis Republike Slovenije 1995. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
15. Stojanović, I. (1992). Komparativne ekonomske politike. Beograd: Ekonomika

16. Uzunov, N. (2001). The economy of the Republic of Macedonia (1945-1990) Skopje: Macedonian Academy of sciences and arts
17. Vlada na Republika Makedonija. (2000). Dogovor za stabilizacija i asocijacija (Stabilizacijsko-pridružitven sporazum). Najdeno 20. decembra 2011 na spletnem naslovu [http://www.sep.gov.mk/content/Dokumenti/MK/SSA\(1\).pdf](http://www.sep.gov.mk/content/Dokumenti/MK/SSA(1).pdf)
18. Worldbank. 2010. BDP v letu 2010. Najdeno 26. decembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.data.worldbank.org>

PRILOGA

AOV – Administrativno-operativno vodstvo

ASNOM – Antifašističko sobranie na narodnoto osloboduvanje na Makedonija
(Antifašistični svet za narodno osvoboditev Makedonije)

AVNOJ – Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije

BDP – Bruto domači proizvod

DA – Demokratska Alternativa

DDV – Davek na dodano vrednost

DPA – Demokratska partija na Albancite (Demokratska stranka Albancev)

ESM – Elektrostopanstvo na Makedonija

EU – Evropska unija

FNRJ – Federativna Narodna Republika Jugoslavija

LDP – Liberalno-demokratska partija (Liberalno-demokratska stranka)

NATO – Organizacija severnoatlanske pogodbe

SDSM – Socijaldemokratski Sojuz na Makedonija (Socialdemokratska zveza Makedonije)

SFRJ – Socijalistična Federativna Republika Jugoslavija

SURS – Statistični urad Republike Slovenije

ZSSR – Zveza sovjetskih socialističnih republik

VMRO-DPMNE – Vnatrešno Makedonska Revolucionerna Organizacija- Demokratska Partija za Makedonsko Nacionalno Edinstvo (Notranja makedonska revolucionarna organizacija – Demokratska stranka za makedonsko nacionalno enotnost)